

Natuurwijzer

Ledenblad IVN-KNNV Deventer

Jaargang 3, 2020, Nr 4

Colofon

Besturen van KNNV en IVN in Deventer en overzicht van de coördinatoren van de werkgroepen

KNNV-bestuur

Gerrit Hendriksen (voorzitter)

voorzitter@deventer.knnv.nl

Gerrit Hendriksen (secretaris)

secretaris@deventer.knnv.nl

Niek Lelieveld (penningmeester)

penningmeester@deventer.knnv.nl

David de Wit (natuurhistorisch secretaris) n.h.secretaris@deventer.knnv.nl

Jan de Groot (algemeen lid en ledenadministratie) ledenadministratie@deventer.knnv.nl

IVN-bestuur

Mike Hirschler (voorzitter)

m.hirschler@hotmail.com

Trudy Drüggen (secretaris/wnd. penningmeester)

ivndeventer@gmail.com

Hetty Arkink (algemeen lid)

hettyarkink@hetnet.nl

Petra Groothuis (algemeen lid)

petra.groothuis@gmail.com

Werkgroepen

Amfibieënwerkgroep IVN

Petra van der Molen

petra@paddentrekdeventer.nl

Jeugdwerkgroep IVN

Carla Slange

c.slange@kpnmail.nl

Kraam IVN

Trudy Drüggen

druggen@xs4all.nl

IVN Routewerkgroep

Peter Jan Schellens

p.j.schellens@kpnmail.nl

Excursiewerkgroep IVN

Gerrie Roetert

gerrieroetert@xs4all.nl

Mossenwerkgroep KNNV/IVN

contactpersoon is vacant

Natuurbeheer/knotgroep IVN

Lieme Glazema

l.c.glazema@t-mobilethuis.nl

Paddenstoelenwerkgroep IVN

Mike Hirschler

m.hirschler@hotmail.com

Paddenstoelennetwerkgroep KNNV

Hein en Bien Hage

jacvs@xs4all.nl

Plantenwerkgroep KNNV/IVN

Gerrit Hendriksen (KNNV)

plantenwerkgroep@deventer.knnv.nl

Ben de Winder (IVN)

pwgdeventer@gmail.com

Zoogdierenwerkgroep IVN

Henk Gieteling

hgieling@gmail.com

Vlinderwerkgroep IVN

Hans van den Berg

ivnvlinderwerkgroepdeventer@gmail.com

Programmacommissie KNNV/IVN

Frens Westenbrink

f.westenbrink@kpnmail.nl

Vertrouwenspersoon IVN

Ruud de Block

annekeenruud@gmail.com

Vertrouwenspersoon KNNV

Tineke Hirschler

t_hirschler@hotmail.com

Redactie Natuurwijzer

Mike Hirschler, Gerrit Hendriksen, Eefke van Schaik, Trudy Drüggen,

Eindredactie & opmaak

Gerrit Hendriksen, Mike Hirschler
natuurwijzerdeventer@gmail.com

Op internet is meer over de afdelingen van IVN en KNNV te vinden.

KNNV Deventer:

Website: www.knnv.nl/deventer

Facebook: <https://www.facebook.com/knnv.deventer>

IVN Deventer:

Website: www.ivn.nl/afdeling/deventer

Facebook: [Natuur in en rond Deventer](https://www.facebook.com/Natuur-in-en-rond-Deventer)

Over Deventer Natuur:

<http://deventernatuur.blogspot.com>

In dit nummer

- Voorwoord redactie
- Project Tuin 3
- Flora van de Wellekade en iets met verstekelingen
- Krijgsende eikelzoekers
- De Otter, algemeen
- Groene Glibbers 54 en de Dorperwaarden
- Natuur in en om huis -2
- Middenplaat: spinnen!
- Portret van een soort, Agenda
- Waarneming.nl
- De Otter, zoogdier van het jaar 2021
- Van onder de Lebuïnustoren
- Het verschil tussen .... spinnen
- Over padden en kikkers in Deventer
- Koos Anema-Roeleveld
- Raadselplaatje

De omslag

Wespspin, (Foto: Gerrit Hendriksen)

Voorwoord *redactie*

Beste lezers,

Corona heeft een grote invloed op het maatschappelijk leven, ook binnen onze verenigingen. Dat is de realiteit van 2020 en ook voor 2021. Dat betekent ook dat we geen idee hebben hoe we om zullen gaan met excursies en andere activiteiten. We zien wel.

Op afstand is het desalniettemin wel goed gelukt om een nieuwe Natuurwijzer te maken. Dit keer wat meer aandacht voor spinnen met een bijdrage van twee schrijvers. Zowel de voorplaat, als het 'verschil tussen', als de middenplaat én een tuinartikel zijn er aan gewijd. Hopelijk levert dit niet al teveel kriebelingen op bij bepaalde gevoelige mensen!

Voor de middenpagina gingen we te rade bij IVN West-Friesland, van waar Hans Verhoeven zijn mooie spinnenfoto's ter beschikking stelde. Waarvoor veel dank!

Verder een aantal zaken over otters, een nieuw natuurgebiedje van IJssellandschap, aan de Wellekade is altijd wel wat te beleven, hoe gaaien eikels verspreiden en ook iets met heel veel padden.

Veel dank voor alle ingeleverde kopij en foto's, met en zonder verhaal! Ga zo door!

NB: we streven ernaar om zoveel mogelijk bijdragen van leden van beide verenigingen op te nemen. Aanvullingen, opmerkingen, wensen en vooral kopij zijn van harte welkom! Ook foto's voor de voorpagina of een thema voor de middenpagina zullen we graag plaatsen; laat het ons weten! Sturen naar:

natuurwijzerdeventer@gmail.com

Veel leesplezier en als redactie wensen we iedereen een soepele jaarwisseling en wat tegenwoordig nog meer dan andere jaren als voornaamste geldt: pas goed op jezelf en je naasten en blijf gezond.

Wist je dat ....?

Iedereen kent het vervelende gevoel van een prikkende brandnetel wel. Maar wist je dat brandnetels aan het eind van het jaar niet meer prikken? Rond deze tijd van het jaar verdorren de bladeren en verdwijnt de stekeligheid. Grote grazers, zoals de Schotse hooglander, eten nu graag brandnetels. Het zijn voedzame planten die vaak volop aanwezig zijn.

Bron: Natuurjournaal van Nature Today

Project Tuin - 3 *Gerrit Hendriksen*

Ik beschouw het parkje achter mijn huis ook een beetje als de voortzetting van mijn tuin. Ik zorg bijvoorbeeld dat zwerfafval in de container of het vuilnisbakje verdwijnt, gewoon omdat ik me eraan erger. Ergeren heeft niet heel veel zin, afval gaat er meestal niet vanzelf door weg. Ik kom diverse keren per dag daar voor het ultrakorte rondje met de hond en als het tenminste niet donker is, dan kijk ik natuurlijk gewoon. Natuurwaarnemen gaat aan zodra ik wakker ben, soms overigens ook als ik slaap. Daar heb ik het misschien nog wel een keer over.

Zo ook op een ochtend in juli, 22 juli om precies te zijn. Nog wat slaperig zie ik een wel heel wonderlijke rups op een blaadje van een Canadese kornoelje zitten.

Ik weet even niet wat te doen. Uiteraard geen camera bij me, want ja, er gebeurt meestal niet iets opzienbarends in dat parkje (op die keer van die bunzing na, alweer een jaar of zeven geleden).

Huis is zoals gezegd minder dan één minuut lopen van deze plek. Dus snel mijn camera halen en ja gelukkig, de rups zat er nog.

Uiteraard ook snel even controleren wat het imago van deze rups zou zijn en dus de naam daarvan. Het blijkt een Elzenuil te zijn. De waardplanten bestaan uit loofbomen als Els, Berk, Wilg, Beuk, Eik en Iep. Verpoppen doet de rups door een holte in dood hout te knagen en de uitgang dicht te maken met zijde en houtsplinters. De soort overwintert als pop in deze holte.

Als je op de site van de Vlinderstichting kijkt naar de verspreiding, dan zou je kunnen concluderen dat de soort de afgelopen 20 jaar is toegenomen. Door incompleteheid van de gegevens is niet geheel duidelijk of dat ook zo is.

Ik had overigens geen haast hoeven te hebben om die foto te maken, want ik heb hem een dag of drie op ongeveer dezelfde plek kunnen zien.

Naam: Blauw glidkruid
Wetenschappelijke naam: *Scutellaria galericulata*
Stengels: Rechtopstaande, al dan niet vertakte stengels welke meestal behaard zijn.
Bladeren: Langwerpig-driehoekig en zwak getand. Naar voren gerichte karteltanden. Kort gesteeld met een iets hartvormige voet.
Bloemen: Tweeslachtige bloemen. De bloemen zitten in paren, die naar één kant zijn gekeerd, in de oksels van de bovenste bladeren. Ze zijn paarsblauw of zelden lichtroze en 1-2 cm, korter dan de schutbladen. Op de behaarde onderlip zit een honingmerk. De kroonbuis is naar boven gebogen.
Vruchten: Een splitvrucht. De vrucht is vierdelig. Tweezaadlobbig (kiemend met 2 kiemblaadjes)

Bron: Verspreidingsatlas

Foto: Gerrit Hendriksen

De Wellekade is een bijzonder deel van de stad waar de IJssel een behoorlijke invloed heeft doordat de kade wel eens overstroomt. Hierdoor kunnen er in floristische zin allerlei verrassingen voorkomen.

Zeker geen zeldzame verschijning, als er tenminste water is. Niet altijd heel gemakkelijk te vinden, het is een soort die in het wat ruigere gewas niet direct opvalt tussen Riet en diverse zeggensoorten. Echter solitair zoals op bovenstaande foto is het wel even anders. Precies op het hoogtepunt van de bloei gefotografeerd. Dat hoogtepunt valt overigens best laat, juli tot september. We hebben het over Blauw glidkruid, *Scutellaria galericulata*. *Scutellaria* betekent schoteltje (Blauw glidkruid heeft een bovenlip met een omhooggerichte holle uitstulping) en *galericulata* betekent helmvormig naar de vorm van de bloeiwijze.

Volgens een verhandeling in 'Der artseny-gewassen' van Johann Carl Krauss uit 1800 heeft de plant een bittere knoflooksmak en zou ze helpen tegen de 'koude koorts' en de 'anderdaagse koorts', niet tegen de 'derdendaagse Winterkoorts'. Goed... geen idee of het dus echt helpt. Wel een prachtige omschrijving van alweer dik 200 jaar geleden. Blauw glidkruid is in vroeger tijden ook bekend als 'Blauwe godsgenade'. Wegens uiterlijk en bitterheid had men het idee dat het aan Genadekruid verwant was.

In de alternatieve geneeskunde worden glidkruiden gebruikt tegen angsten en schijnt het rustgevend en diuretisch (vochtafdrijvend) te werken. Zwangeren zouden het niet moeten gebruiken daar het ook miskramen zou kunnen opwekken. Gij zijt gewaarschuwd.

Glidkruiden in het algemeen (er zijn zo'n tweehonderd soorten wereldwijd) bedienen zich o.a. van zoöchorie, ofwel verspreiding van zaden door dieren. De nootjes zijn van een steeltje voorzien. Valt op de vruchtkelk een druppel of wordt deze door een langslappend dier aangehaakt, dan springt de bovenste klep met geweld weg. Hiermee worden dan de nootjes weggeslingerd.

Bronnen:

- Nederlandse Oecologische Flora 3: 151
- <https://www.verspreidingsatlas.nl/1173#>
- <https://wilde-planten.nl/blauwglidkruid.htm>

Plat beemdgras (Foto: Gerrit Hendriksen)

Verstikkende verstekeling *Ben de Winder*

Zoals je mag verwachten van een plantenwerkgroep, kijken de leden naar planten en komen ze zo nu en dan tot de meest extatische uitingen wanneer er iets bijzonders wordt gevonden.

Maar, zoals je misschien niet zou verwachten, zijn er onder de leden ook dissidenten die het wagen naar andere schepsels te kijken. Maar wellicht niet zonder eigenbelang, dus dienstbaar aan het grotere belang: de plant.

Tijdens een van de excursies in de buurt van Deventer kwamen we een vreemde vergroeiing aan grasstengels tegen. Het leek op een soort wit verbandje dat om elke grashalm gewonden zat. Neen, het was niet een eipakket van een of ander insect dat erin was geslaagd om met uiterste precisie, prachtig symmetrisch elke gras-

plant op precies dezelfde hoogte haar eitjes af te zetten. Maar wat dan wel? Foto gemaakt en thuis opzoeken.

Het blijkt veroorzaakt te worden door een (struis) grasverstikker, of halmverstikker (*Epichloe* sp.). Een schimmelinfectie die - zoals de naam al aangeeft - het gras op een hele specifieke plek zodanig verstikt, dat er geen bloeiwijzen kunnen ontstaan. Dat maakt overigens dat het lastig wordt de waardplant en daarmee de schimmelsoort goed op naam te kunnen brengen. Plantengallen (A. Grosscurt) zegt erover dat de schimmel wordt overgebracht door besmet zaad en zich de eerste twee jaar nog verstopt, maar dan, in het derde jaar zijn verstikkende werking uitvoert. *Epichloe* (de schimmel) vormt aan de buitenkant een witte, compacte en gladde wasachtige laag. In deze laag worden zowel de geslachtelijke als ongeslachtelijke voortplantingsorganen gevormd.

Volgens de Nederlandse Verspreidingsatlas (www.verspreidingsatlas.nl) zijn het redelijk zeldzame schimmels die specifiek aan één soort gebonden kunnen zijn: witbol, dravik, zwenkgras of struisgras, maar wordt de iets algemener voorkomende schimmel op meerdere grassen gevonden. Overigens zijn er volgens diezelfde atlas geen waarnemingen voor dit gebied gevonden. Mooie waarneming dus.

referentie:

A.C.Grosscurt. Plantengallen. KNNV Uitgeverij Zeist 2017

Manchetschimmel (foto: Gerrit Hendriksen)

Cadeautje *Joke Klosters*

Een zonnige en warme herfst gaf mooie waarnemingen, waaronder deze door Joke ingezonden foto van een Koninginnepage. Blijf ze insturen dit soort beelden!

Over krijssende babbelzieke eikelzoekers *Ben de Winder*

Welbewust en met een eikel in zijn snavel loopt de Vlaamse gaai (tegenwoordig Gaai - *Garrulus glandarius*) naar de plek in de tuin die hij even daarvoor in al zijn wijsheid heeft uitgekozen. Hij is ervan overtuigd dat geen enkele andere liefhebber van eikels hem ziet gaan. Vol overgave stopt hij het kleinnood in de grond en geeft er als slotakkoord nog een paar flinke tikken op. Je ziet hem denken: "zo die zit." Nog een paar verse herfstblaadjes over het verse pootgat en klaar is Kees. Sneaky loopt hij vervolgens onder een paar struiken door om dan pas op te vliegen en luid krassend op zoek te gaan naar nieuwe eikels in het park. Eikels zat daar.

Gaai (Foto: Piet Munsterman, Saxifraga)

Gaaien zijn eikenpoters. En dit schouwspel met de eikels is elk jaar in het najaar te bewonderen. Herfst is eikelhamstertijd, kwestie van wintervoorraadje aanleggen. Die eikels weet de slimmerik allemaal ook na maanden, en zelfs wanneer er een dun laagje sneeuw ligt, weer terug te vinden.

En eikels heeft hij (en ook zij) nodig; de Gaai leeft in herfst, winter en voorjaar bijna alleen van eikels. Nou ja, een sappige worm of slak gaat er ook wel in en de pinda's die voor de mezen zijn bedoeld vindt ie eigenlijk ook best wel lekker.

De Zomereik, *Quercus robur*

Alleen jonge gaaien hebben eiwitrijker voedsel nodig. Zij worden naast een enkel net uit het ei gekomen zangvogeltje vooral gevoerd met rupsen. Precies, rupsen uit de eikenboom. Ook de eikenprocessierupsen! Zijn de jongen groter dan gaan ze met pa of ma op stap naar zojuist ontkiemde eikels. En nu komt het echt wonderlijke:

niet alle in de herfst geplante eikels worden in de winter weer opgegraven. En die ontkiemen in het voorjaar dus! Maar ook die plantjes weet de Gaai nog precies te vinden en hij graaft de kiembladen die net onder de grond zitten op, haalt ze er voorzichtig af en voert deze aan de jongen.

En de eik, hoe vindt die dat? Hij raakt zijn eikels kwijt en vervolgens ook nog eens een pak reservevoedsel uit de kiembladen. Dat reservevoedsel is eigenlijk bedoeld voor de opgroeiende groene eikengrut. Uit onderzoek blijkt dat die schade heel beperkt is, sterker nog de eik heeft er voordeel van; de eikels ontkiemen niet onderaan de stam, zodat daar geen enorme concurrentie om voedsel en licht ontstaat, in plaats daarvan worden de eiken verspreid. Daarnaast blijkt dat de net ontkiemde baby-eikjes maar heel beperkt last ondervinden van het worden ontdaan van een deel van hun voedselvoorraad. Die schijnt er gewoon in overmaat te zijn, zo'n eik heeft 'nagedacht' en extra aangemaakt voor de verspreiders van de eikels. Mooier kun je het niet hebben: de Gaai zorgt ervoor dat de eiken worden verspreid naar steeds nieuwe gebieden en krijgt daarvoor in de plaats wintervoedsel en voer voor de jongen.

Maar in de herfst is er dus gehamsterd. Duizenden eikels worden er door de Gaai geplant. Bij elke hamstervlucht weet het beest in zijn krop tot zo'n zes kleinere eikels te stoppen en de grootste die er niet meer in past wordt in de snavel geklemd. Vervolgens worden ze een voor een geplant, niet allemaal bij elkaar, want de Gaai doet aan risicospreiding.

En zo verschijnen er dus elk voorjaar weer honderden eiken op onverwachte plaatsen uit niet opgegraven eikels. De 'natuurlijke' verspreiding van eiken is voor bijna 100 % afhankelijk van de Gaai.

Vind je in het voorjaar kleine eikjes in je tuin op de meest vreemde plekken? Die zijn er door de Gaai geplant. Juist voor nu, nu het winter is!

Referentie: I. Bossema. Jays and Oaks. Behaviour Vol. 70, No. 1/2 (1979)

Een jonge, net uitgekomen eikel, zet zich al meteen muurvast in de bodem met een lange penwortel. Krijg die maar weer eens weg! Foto's (deze en links): Mike Hirschler

Twee jaar geleden, in februari 2018, was er consternatie in Deventer, want iemand had bij de Bolwerksmolen een otter gefilmd in de sloot/afvoer die naar de IJssel leidt. Sindsdien zijn er geen otters meer gezien, maar wel sporen, o.a. in de Ossewaarden, de Voorsterklei en bij de Wilpse Klei. De beestjes zijn dus nog wel degelijk (af en toe) in de buurt. Zaak dus om ons eens te verdiepen in dit mooie en vaak geheimzinnige dier.

Lutra Lutra

De Otter (*Lutra lutra*), wordt ook wel Europese otter of gewoon visotter genoemd. Hij behoort tot de grotere marterachtigen. De otter heeft zwempoten met klauwen met zwemvliezen tussen de tenen en hij kan daardoor uitstekend zwemmen. De ronde staart wordt als roer gebruikt. Het dier is uitermate wendbaar in het water, maar dat moet ook wel als je vis wil verschalken. Otters eten vooral vis, maar ook rivierkreeften, amfibieën, watervogels en nog veel meer. In feite is niets wat hij onder water aantreft veilig.

Een volwassen otter kan tot 1,50 meter lang worden en tot twaalf kilo zwaar.

De voortplanting is net als bij andere diersoorten afhankelijk van de beschikbaarheid van voedsel. Jongen kunnen het hele jaar door geboren worden (draagtijd tot drie maanden), afhankelijk van de beschikbaarheid van voedsel en schuilplaatsen. Het zijn schuwe dieren en ze jagen vooral 's nachts. In principe zijn het solitaire dieren, behalve natuurlijk in de paartijd en wanneer er jongen zijn.

De gemiddelde leeftijd in de natuur haalt misschien drie tot vier jaar, in gevangenschap soms meer dan tien jaar.

De otter komt oorspronkelijk in bijna geheel Europa voor (niet in de Middellandse Zee), en er zijn diverse andere soorten dan de onze in Azië en Afrika te vinden. De otter leeft vooral in zoetwatergebieden waar rivieren, meren, beken en moerassen zijn. Aan de kust komt onze otter niet voor, elders zijn er wel otters die in zee leven.

Jacht

Op otters is altijd al gejaagd omdat het een viseter is en daarom concurrent van de mens. Rond 1900 nam de jacht enorm toe door een premiestelsel op gevangen dieren. Daarnaast trad er een grote verstoring op van de leefgebieden, door milieuverontreiniging en eiste het verkeer veel slachtoffers en in 1988 was hij, nadat de laatste overreden werd bij Joure, dan ook uitgestorven in Nederland.

Herintroductie

In 2002 zijn in De Wieden en het Nationaal Park de Weerribben weer otters uitgezet om de soort opnieuw te introduceren en in 2004 werden daar alweer de eerste jongen geboren. In deze gebieden doen ze het heel goed de laatste jaren en daarmee komt verspreiding naar gebieden elders in zicht. Dat leidt ertoe dat

Otter (Foto: Ab Winkelman)

otters de laatste tien jaar bijvoorbeeld ook weer worden aangetroffen langs de IJssel, de Regge en de Overijsselse Vecht. Ook elders in Nederland worden nu sporadisch ottersporen aangetroffen.

De sporen die in onze omgeving zijn aangetroffen zijn niet alleen pootafdrukken, maar ook etensresten als half verorberde vissen. en vooral ook de 'spraints'. Dat zijn poepjes die op verhogingen worden gedeponeerd als markering van een territorium. Deze sporen zijn niet moeilijk om te herkennen, want er zitten altijd visresten in en soms zijn ze rood van de rivierkreeften die verorberd zijn.

Om de verdere verspreiding van otters te verbeteren worden onder bruggen looppaadjes gemaakt (waar ook andere dieren gebruik van kunnen maken) en er worden tunnels aangelegd.

Zien?

Als je een keer van dichtbij otters wilt zien, kan je o.a. naar Aqua Zoo bij Leeuwarden gaan, daar zijn ze goed te bewonderen.

Oproep

Elders in deze Natuurwijzer (blz. 16) vind je een bijdrage van Henk Gieteling, coördinator van de Zoogdierenwerkgroep. De werkgroep wil in het kader van een landelijk project graag wat gaan doen aan het monitoren van de otters in onze omgeving, dus als het je wat lijkt om mee te doen/mee te denken, meld je dan bij Henk:

hgieteling@gmail.com

En nu maar hopen dat ze wat vaker in onze omgeving gaan opduiken.

Een spraint met rode resten van rivierkreeft
(Foto: Jeroen Kloppenburg)

Groene Glibbers 54 Poekieprotest *Jeanette Boogmans*

GG is een rubriek over Groene zaken met af en toe een uitglijder opzij. De Glibbers gaan bijvoorbeeld over cultuurhistorie, volksverhalen of naamsherkomst en hebben altijd een link met het Groene. De naam is geleend van een plakkerige, overwegend oranje/gele (!) paddenstoel, de Groene glibberzwam *Leotia lubrica*.

Laat ik even met de deur in huis vallen: ik houd van natuur en van katten. Nu schijnt dit een lastige combinatie te zijn. Een groep juristen beweerde in november 2019 (RTL Nieuws) dat katten eigenlijk niet naar buiten zouden mogen, omdat ze beschermde dieren doden. De Vogelbescherming gaat in 2019 uit van 18 miljoen dode vogels in NL per jaar door huiskatten en verwilderde katten. Inmiddels wordt in publicaties het aantal van 50 tot 215 miljoen dode vogels per jaar genoemd. Opvallend is dat de schattingen stijgen en bovendien een extreme spreiding hebben. In onderzoek van de Universiteit Groningen naar predatie van weidevogels bleek dat 35% van de kuikens door boerderijkatten gepakt werden. Deze katten hebben als functie het laag houden van de muizen- en rattenstand en worden daarom weinig of niet gevoerd. De “usual suspects” zoals marters en vossen staan hierdoor in een ander daglicht. Los van hoge of lage inschattingen van het aantal gedode vogels door katten per jaar, is het duidelijk dat het om grote aantallen gaat. Dus wat kan ik zelf doen?

Ten eerste kun je de momenten beperken waarop je Poekie buiten laat. Niet in de schemering en 's nachts, want dan zijn katten het actiefst. Met hun goede oren, lichtgevoelige ogen en snorharen op cruciale plekken, zijn ze uitstekend aangepast aan jagen in het donker. Bijkomend voordeel is de veiligheid van je kat: in het donker worden katten niet of laat gezien door automobilisten. In het voorjaar is het handig om bij het uitvliegen van bijvoorbeeld mezen, de kat een paar dagen binnen te houden. Jonge vogels zitten meestal laag in de struiken en zijn nog traag.

Voorbeeld van een elastisch kattenhalsbandje van Petsplace. Voor nog geen €2 heb je er een, dus daar hoeft je het niet voor te laten.

Als tweede mogelijkheid kun je de kat een halsband om doen, met een belletje eraan. De meeste katten vinden dit in eerste instantie niet fijn, maar het went wel. De halsbanden zijn zo gemaakt, dat de kat zich er niet mee op kan hangen. Sommige typen hebben een stuk elastiek om dit te voorkomen, de nieuwere typen hebben een kliksluiting die bij iets meer druk openspringt. Ik heb zelf

ervaren hoeveel een belletje scheelt. Toen poes Pluis haar halsbandje af was, had ze meteen een mus te pakken.

Als derde mogelijkheid zie ik het aanlijnen van de kat. Wanneer je hier jong mee begint, is het goed te doen. Nadeel is dat je er wel altijd bij moet blijven, om te voorkomen dat je kat in de lijn verstrikt raakt. Voordeel is dat je kat niet bij de burens in de tuin poept, zodat deze irritatie voorkomen wordt.

Kees in haar doos. (Foto: Jeanette Boogmans)

Een ander idee is om je tuin of balkon af te schermen, zodat de kat er niet uit kan. Dit kan met speciaal omheiningsgaas. Compleet afschermen hoeft niet. Wanneer het materiaal in een schuine hoek van 45 graden naar boven toe eindigt, kan de kat er niet uit. Een andere optie is een techniek met weinig zichtbare ingrepen, die gebruik maakt van geluid of statische signalen.

Ten vijfde kun je de kat binnen houden. Ik vind dit nogal ver gaan, want het heeft vrij veel nadelen voor de kat. Net zoals mensen, worden katten blij van buitengeuren en -geluiden, van de wind door de bladeren horen en deze op hun lijf voelen. Buiten kunnen katten hun speelsheid (die ze hun hele leven behouden!) beter kwijt dan binnen. Misschien dat het binnenhouden in drukke steden voldoende voordelen oplevert op het gebied van veiligheid voor de kat. Dan kun je bijvoorbeeld bladeren mee naar binnen nemen voor Poekie.

In Brabant en Limburg komt sinds ± 2016 de wilde kat weer voor. Het is een schuw dier met vooral nachtelijke activiteiten. We mogen blij zijn met dit bijzondere dier, het leefgebied is vooral bos en de territoria zijn relatief groot. Het steriliseren of castreren van je huisdier heeft naast het voorkomen van zwervkatten een extra reden gekregen: zo bescherm je een zeldzame soort tegen ongewenste vermenging met huiskatten.

Nieuwe parel: de Dorperwaarden *Gerben Visser, IJssellandschap*

Twee maal per jaar schrijft IJssellandschap een bijdrage in de Natuurwijzer over nieuws uit de terreinen van de stichting.

Groei van areaal is voor IJssellandschap niet per se een doel. Maar als er terreinen of objecten beschikbaar komen, gaan we natuurlijk toch serieus even kijken of het past binnen ons geheel. Hoe we hiermee omgaan, is beschreven in onze nieuwe visie 'Land-Goed': een visie voor de komende vijf jaar met een doorkijkje naar de komende 25 jaar.

De visie omschrijft dat we een eventuele aankoop serieus gaan overwegen als deze

- in ons werkingsgebied ligt
- aansluit bij onze doelstellingen
- renderend is of (minimaal) een dekking heeft van de beheerkosten.

Nieuwe terreinen

Door de jaren heen zijn zo verschillende terreinen aan het areaal van IJssellandschap toegevoegd. Bijvoorbeeld de Olthofswelden (de bufferzone langs het bedrijventerrein A1) of heel recentelijk het Linderveld. In een aantal terreinen nemen we alleen de beheertaak over zonder eigendom, zoals bijvoorbeeld de Dortherbeek of de Veenoordkolk en Teugse kolk.

Dorperwaarden

Eén onbekende parel wil ik jullie niet onthouden: de uiterwaard Dorperwaarden bij Terwolde. Precies een jaar geleden (december 2019) hebben we dit schitterende natuurgebied in de uiterwaarden overgenomen van Staatsbosbeheer. Voor Staatsbosbeheer was dit gebied met haar veertien ha relatief klein, en lag bovendien geïsoleerd ten opzichte van andere terreinen. Voor IJssellandschap was het een ontbrekend puzzelstukje in onze bezittingen aldaar.

De Dorperwaarden zijn landschappelijk zeer waardevol omdat het een typisch voorbeeld is van een kleinschalig uiterwaardengebied. Natuurgraslanden zijn omzoomd door ruim uitgegroeide struwelen en hagen. Rijen knotwilgen bepalen verder het beeld. Een oud eikenbos op een hoger gelegen deel is een mooie variatie op het natte moerasbos in het lage deel van de uiterwaard. Een oude IJsselhank verlandt er langzaam en geeft mooie rietvegetaties. Diverse percelen hebben een natuurlijk reliëf. De graslanden worden al jaren extensief beheerd en hebben een bloemrijk karakter: schitterend in het voorjaar. Het gebied is onbekend en beperkt recreatief ontsloten: de rust draagt bij aan de verstoringsgevoelige natuur.

Dit soort kleinschalige uiterwaarden zijn een zeldzaamheid aan het worden. In veel uiterwaarden langs de IJssel was het de afgelopen decennia een komen en gaan van graafmachines, shovels en kiepers, om achtereenvolgens de doelstellingen van Plan Ooievaar, Ruimte voor de Rivier, Stroomlijn en Kaderrichtlijn Water waar te maken. Maatregelen die veel rijke riviernatuur hebben opgeleverd, maar ook vaak korte metten hebben gemaakt met het cultuurhistorische landschap. De Dorperwaarden zijn hier grotendeels aan ontkomen en dat is te zien. In het kader van een mogelijke landschapswandeling kunnen we er komend voorjaar vast wel eens samen gaan kijken.

Zicht op de Dorperwaarden vanaf de Bandijk bij Terwolde. Het witte gebouw rechts in de verte is de Natuurderij aan de overkant van de IJssel. Foto's: Mike Hirschler

Natuur in en om huis - 2 *Niek Lelieveld, Mike Hirschler*

Dit keer een onderwerp waarbij menigeen kiest voor liever óm huis, dan ín huis!

Spinnen zijn heel interessante dieren, maar veel mensen hebben er een aversie tegen. Er zijn er zelfs die angst-aanvallen krijgen bij het zien van een spin of die er nachtmerries van krijgen. Dit wordt wel spinnenfobie of arachnofobie genoemd. De herfst is voor deze mensen geen fijne periode omdat vooral in huis het aantal spinnen toeneemt. Ook spinnenpoep op gordijnen, ramen en kozijnen en spinnendraden op plafond en muren wordt door veel mensen niet op prijs gesteld. Een spinnenvrij huis bestaat helaas niet en weet dat je de meeste spinnen in huis nooit zult zien, zo klein zijn die! Maar wees toch maar een beetje blij met spinnen in huis, want ze vangen veel insecten weg van muggen tot zilvervisjes, vliegen en nog veel meer. Toch maar niet al te driftig die beestjes 'de mantel uitvegen'?

Grote trilspin

Een van de meest voorkomende spinnen in huis in Nederland, en dan vooral in kruipruimtes, zolder of garage, is de Grote trilspin. Daar komt de hoofdbewoner wat minder vaak en er wordt minder schoongemaakt. Meestal zit de Grote trilspin aan de randen van het plafond waar zij een onregelmatig web maakt van een paar draden. Als een prooi in haar web verstrikt raakt kan ze veilig op afstand door haar lange poten wat extra spinsel om de prooi wikkelen. Dan wacht ze rustig af tot de prooi dood is.

Zuidelijke hooiwagen

Hooiwagens

Een bondgenoot in de bestrijding van andere spinnen is de hooiwagen. De hooiwagen is in feite helemaal geen spin. Zijn lijf bestaat maar uit één segment, spinnen hebben er twee. Hooiwagens eten ALLE andere soorten spinnen, ook die grote harige. Als je dus iets niet moet willen bestrijden in huis is het dus de hooiwagen.

Kraamwebspin

Naar buiten

Buiten aan de gevel en bij de kozijnen en vooral in de tuin, neemt het aantal soorten spinnen toe.

Ook deze Kraamwebspin maakt van mijn tuin gebruik om zijn prooi te besluipen.

De spin heet zo omdat het vrouwtje een zgn. kraamweb bouwt waar de eieren in uitkomen en waar de jonge spinnen bescherming in vinden.

Aan de gevels vind je bijvoorbeeld ook de Venstersectorspin die haar jachtgebied beperkt tot vensters. Overdag verschuilt zij zich in spleten van het kozijn, 's nachts zittend in het web op jacht naar insecten. Ook maakt ze gebruik van signaaldraden die vanuit het wielweb naar zijn schuilplaats lopen.

Wielwebspinnen

In de tuin kom je meerdere soorten wielwebspinnen tegen zoals de Kruisspin, genoemd naar het witte kruis op het achterlijf, en de laatste jaren ook de Wespspin, een soort die zich uitgebreid heeft vanuit het zuiden.

De grootste vijand van de spin in huis is de stofzuiger! Misschien moeten we daarom op plaatsen waar we niet zo veel komen wat toleranter zijn. Spinnen zorgen ervoor dat plaaginsecten zoals vliegen, muggen en bijvoorbeeld zilvervisjes onder de duim worden gehouden!

Natuur in en om huis - 2, vervolg

Vooraf het vrouwtje van de Tijgerspin/Wespspin, dat drie keer zo groot is als het mannetje, valt op. Weer zoiets lekker griezeligs: bij deze soort wordt het mannetje na de paring vaak opgegeten!

Een andere soort spin die voorkomt in de tuin is de Gewone krabspin. Een soort die zich vaak traag beweegt en die wacht op passerende prooien in bloemen, op struiken of op de grond.

Vijvers

Ook een vijver in de tuin biedt bepaalde soorten een biotoop. In mijn tuin is dat bijvoorbeeld de Poelpiraat, niet echt een waterspin, maar wel in staat om onder water te vluchten. Een andere soort is de Kleine gerande oeverspin waarvan het vrouwtje de eicocon als een grote witte knikker onder het lichaam draagt.

Jagende jagers

Ook op jagers wordt gejaagd, dus spinnen hebben allerlei technieken om zich te verschuilen. Regelmatig zie ik kool- en pimpelmezen mijn kozijnen afstruinen op zoek naar spinnen. Op het terras en bij de rotstuint is de Spinnendoder (een wespensoort) ook op zoek naar andere spinnen. Als zij zijn prooi heeft overmeesterd verdwijnt zij in een spleet, zet een eitje af op de verlamde spin waarna de larve de spin opeet.

Een Spinnendoder (de zwarte wesp bovenin de foto) aan het werk. De spin is al verlamd.

Op deze foto van de onderkant van een Kraamwebspin zijn heel goed de spintepels (a) en de tasters (b) te zien.

Foto's op deze beide pagina's: Niek Lelieveld

Anansi

En dan even heel wat anders.

Zolang er spinnen zijn, zijn er verhalen, enge en leuke, vaak opvoedkundige. Anansi is een mythische spin die voorkomt in volksverhalen uit Ghana. Met de slaven werden de verhalen naar het Caraïbisch gebied gebracht en van daaruit weer retour naar andere gebieden in Afrika. Anansi is zijn tegenstanders altijd te slim af.

Van Wiki: over Anansi-de slimste: een anansi-verhaal over hoe de slimheid in de wereld kwam. De spin Anansi reist de hele wereld af om alle slimheid en slimmigheidsjes te verzamelen, zodat hij de allerslimste van de wereld wordt. Wanneer hij thuiskomt blijkt er toch iemand slimmer te zijn dan Anansi: zijn eigen zoon.

Daarnaast zijn er veel Anansiverhalen die verklaren hoe zaken in de wereld kwamen en over moraliteit, zoals 'Anansi en de schildpad' en 'waarom Anansi 8 poten heeft'. En nog meer. Zoek het snel op!

Brugspin, *Larinioides sericatus*

Grote oeverspin, *Dolomedes plantarius*

Herfstspin, *Metellina segmentata*

Kruisspin, *Araneus diadematus*

Schaduwstrekspin, *Tetragnatha montana*

Gewone strekspinn, *Tetragnatha extensa*

Gewone komkommerspin, *Araniella cucurbitina*

Nest van een trechterspinn

Tijgerspinn of Wespspinn, *Argiope bruennichi*

Portret van een soort *Gerrit Hendriksen*

Een vogel dit keer en op het moment van schrijven hoor ik overal dat mensen deze soort zien. De Keep is een echte wintergast. Persoonlijk heb ik ze dit jaar nog niet gezien. Zeker de hem is toch wel totaal anders dan de Vink. Voor mij het meest makkelijke verschil is de afwezigheid van de opvallende witte vleugelveren bij Kepen. Bij de Vink is dat een zeer opvallend kenmerk bij het vliegen. De Keep heeft juist een witte stuit. De Keep is even groot als de Vink, maar heeft naast een witte buik (en stuit) vooral ook een oranje borst. De kepen in de winter hebben een winterkleed. Dat betekent een grijze kop en bruin gestreepte rug. Zowel kop als rug van het mannetje zijn in het broedseizoen zwart gekleurd, die van het vrouwtje blijven grijs.

Kepen broeden in het Noorden en wel in gemengde bossen en naaldbossen. Heel af en toe is er een broedgeval in Nederland. In de periode 2013-2015 waren er 0-5 broedparen.

Afhankelijk van de hoeveelheid beukenootjes (het favoriete dieet) zijn kepen al dan niet veelvuldig te zien. Altijd in de buurt van beuken en andere grote bomen waar ze vaak in gemengde groepen (met vinken o.a.) te zien zijn. Zeker in een wat donkere periode vind ik ze lastig te onderscheiden van vinken, totdat ze opvliegen. Met een beetje oefenen kunnen ze ook worden onderscheiden op basis van hun roep, een nasaal, karakteristiek, iets stijgende "kè-èèhhp".

De Keep staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels o.a. omdat er weinig broedgevallen zijn. Ook in de

Keep. (Foto Gerrit Hendriksen)

winter nemen de aantallen gestaag af. Ik kijk altijd uit naar de winterperiode en hoop dan kepen te zien. Ongetwijfeld zou dat jaarlijks goed mogelijk moeten zijn. Voor een doorgewinterde vogelaar zal het wel gek klinken, maar er gaan jaren voorbij dat ik geen of slechts een enkele Keep zie. Ik zal toch eens wat beter moeten gaan opletten ben ik bang.

Bovenstaande foto is overigens in mijn achtertuin genomen. Dus ... misschien gewoon ook wat vaker de tuin in kijken in de winter.

Je kan de overwinterende kepen helpen met zonnebloempitten.

Bron: [Vogelbescherming Nederland](https://vogelbeschermingnederland.nl/).

Heb jij ook een portret van een soort? Stuur een foto met begeleidende tekst naar de redactie: natuurwijzerdeventer@gmail.com

Agenda

Tot 3 januari 2021, Eindejaarsplantenjacht van FLORON

Voor de zevende maal organiseert FLORON de Eindejaars Plantenjacht. Trek er alleen, met z'n tweeën of als gezin op uit en noteer gedurende één uur alle wilde en verwilderde planten die in bloei staan (géén tuinplanten).

Aantallen noteren hoeft niet. Gebruik de zoekkaart om planten op naam te brengen. Geef de resultaten door aan FLORON: <https://www.floron.nl/plantenjacht>.

Zoekkaart: als je op 'eindejaarsplantenjacht 2020' zoekt, vind je verdere info en een zoekkaart.

Overige

Het zal duidelijk zijn dat dit noodgedwongen de kortste agenda ooit is! We hadden het graag anders gezien. De gebruikelijke uitbuiktocht op 27-12 moet er dit jaar aan geloven en de Eerste vrijdag van de maand-wandeling in januari zal ook geen doorgang vinden. We hebben begrepen dat de besturen zich beraden op een alternatieve nieuwjaarsbijeenkomst/-activiteit. Hopelijk kunnen we elkaar dan zien en spreken, al was het maar op flinke afstand.

Meer informatie (indien aanwezig) in de volgende Nieuwsbrief, op de websites en op Facebook.

Eerste-vrijdag-van-de-maand-wandelingen en andere activiteiten: zie de sites van IVN en KNNV in Deventer:
ivn.nl/afdeling/deventer
knnv.nl/deventer

jou genomen foto. Het resultaat van de door mij genomen foto van de paddestoelen is voor 97,7% zekerheid de Zwartwordende wasplaat. Bij het intikken van onzekere voorspellingen komen als alternatief Duinwasplaat en Wasplaat onbekend.

Hier komen thuis de door mij genoemde veldgidsen van pas. Mijn wandeling ging door de duinen en de paddenstoel stond toch echt niet in grasland

In oktober samen met de familie toch nog tijd gevonden om heerlijk uit te waaien op Voorne-Putten. Bekend is het natuurgebied Voornes Duin. Het staat bekend om de uitgestrekte duinen, bloemrijke graslanden en vochtige valleien. Het was in de paddenstoelentijd en we kwamen dan ook bijzondere exemplaren tegen.

Als natuurliefhebber ben je altijd nieuwsgierig naar de naam van het gevonden exemplaar. Daarbij is een veldgids een handig hulpmiddel, maar je kunt natuurlijk niet een hele bibliotheek meeslepen om waarnemingen van alle flora en fauna in het veld te controleren. Ofschoon! Wij hebben het een keer meegemaakt dat een deelnemer van onze KNNV-reis naar de Karpaten in zijn rugzak een uitgebreide flora meenam met daarnaast een tafel en stoeltje. Na twee dagen excursie en de nodige hoogtemeters gaf hij zich gewonnen! We hebben hem niet meer terug gezien!

Nee, tegenwoordig zijn er andere hulpmiddelen zoals de smartphone en websites die inspelen op de behoefte aan informatievoorziening. Waarneming.nl vervult een belangrijke rol in het verzamelen van gegevens over flora en fauna en is een belangrijke speler om overheidsorganisaties te voorzien van door het grote publiek verzamelde informatie. Aan de hand van een foto wordt een waarschijnlijkheidspercentage gegeven van een bepaalde soort en worden mogelijke alternatieve soorten opgesomd.

Hierbij maakt waarneming.nl gebruik van de faciliteiten van ObsIdentify, zoals is beschreven in eerdere uitgaven van de Natuurwijzer.

Werking

Hoe gaat het bij bovenstaande foto nou in zijn werk? Meld je aan bij waarneming.nl en registreer je. Zorg ervoor dat je smartphone het wachtwoord onthoudt. Kom je in het veld een bijzondere waarneming tegen en wil je op dat moment informatie, pak je smartphone, open je browser/internet en ga naar waarneming.nl. Ga in het programma naar 'invoeren waarneming'. Kies voor 'uploaden' waarna je de mogelijkheid hebt om een met je smartphone een foto te nemen. Vervolgens gaat de database aan het werk en zoekt een naam bij de door

zoals de biotoop van de Zwartwordende wasplaat wordt beschreven. Dus was het naar alle waarschijnlijkheid de Duinwasplaat. Door het nemen van de foto met je telefoon worden datum, tijd en locatie automatisch gevuld. Makkelijk als je de waarneming door wil geven aan waarneming.nl.

In dezelfde vakantie brachten we ook een bezoekje aan de Maasvlakte en liepen we op het strand en door de duinen. Hier stond in het kale zand een paddenstoel die met behulp van de door mij genoemde methode werd

gedetermineerd als de Duinfranjehoed. Hier was de zekerheid 100%.

Als laatste voorbeeld een plant op de Berkelpoort voor 99,9% zekerheid de Gele helmblom. Door het warme najaarsweer zelfs in bloei!

Foto's: Niek Lelieveld

len tegen genomen worden. Er moeten dus veilige verbindings tussen de leefgebieden worden gerealiseerd, uiteindelijk tot in Duitsland, om tot genetische uitwisseling te kunnen komen. Dat is essentieel voor een levensvatbare otterpopulatie.

Momenteel leggen we contact met de regiocoördinator van CaLutra. Afhankelijk van de animo binnen onze werkgroep en de beschikbare m/v-kracht zullen vervolgstappen genomen worden. Meer informatie op: [2021 wordt hét Jaar van de Otter!](#) | [De Zoogdierverseniging](#)

Ben je geïnteresseerd/wil je meedoen?

Meld je bij mij: hgieteling@gmail.com

De leden van onze Zoogdierenwerkgroep van IVN Deventer oriënteren zich momenteel op verbreding van de activiteiten. 2020 bestond hoofdzakelijk uit het monitoren van de ongeveer 40 bekende dassenburchten in het Overijsselse gebied rondom Deventer. De verzamelde waarnemingen zijn we momenteel aan het rangschikken tot een document dat naar de Stichting Das & Boom gaat. Die schat vervolgens met de gegevens van ook alle andere dassenwerkgroepen in Overijssel het aantal dassen: het aantal bewoonde kilometerhokken (= één vak van 1 km² op de topografische kaart) vermenigvuldigd met 3. In een volgende editie van Natuurwijzer zal hierover een verslag verschijnen.

Vrijdag 27 november is tijdens de landelijke (digitale) Zoogdierendag het jaar 2021 uitgeroepen tot het jaar van de Otter. Onze ideeën zijn nog erg pril, maar onderzoek naar en lobby voor de Otter lijkt ons wel een mooie nieuwe uitdaging. Daarbij verwelkomen we heel graag meerdere nieuwe leden bij onze zoogdierwerkgroep!

CaLutra, dat is de Otter- en Beverwerkgroep van De Zoogdierverseniging Nederland, heeft in een document een scala aan mogelijke activiteiten opgesomd, waaruit in onderling overleg de ons passende en haalbare activiteiten gekozen kunnen worden.

Het gaat redelijk goed met de Otter, de uitgezette populatie is goed uitgedijd, maar kwetsbaar. Er vallen erg veel verkeersslachtoffers en daar moeten snel maatregelen

Otter, foto: Jeroen Kloppenburg

Zo rondom de jaarwisseling is het goed eens even de balans op te maken; wat is eigenlijk de toestand van de natuur in de gemeente Deventer zo tegen eind 2020? Deze vraag stellen is hem eigenlijk niet kunnen beantwoorden. In Deventer komen naar mijn schatting zo'n 10.000 planten- en diersoorten voor waarvan er nu zo'n 5.500 geregistreerd zijn. De lijst met bekende soorten wordt elk jaar groter: elk jaar worden er nieuwe soorten ontdekt. Vooral onder de wat minder bekende groepen als vliegen, muggen, bijen, wespen, mieren, kevers, etc. Voor een belangrijk deel is dat te danken aan het ObsIdentify-systeem dat op een mobiele telefoon gezet kan worden. Je maakt dan een paar goede foto's en het systeem geeft aan welke soort het is. Enorm leuk om te doen, waarbij je bijna non-stop op safari kunt in eigen tuin. Zo kan het dus gebeuren dat er een nieuwe vliegensoort voor Nederland ontdekt wordt! Gewoon in een van de natuurgebieden rondom Deventer! (Zie foto).

Prachtige schubsnipvlieg (Foto: Gerrit Hendriksen)

Soms wordt er een ware expeditie op touw gezet zoals het afgelopen voorjaar door de Bryologische en Lichnologische Werkgroep van de KNNV waarbij enkele tientallen soorten aan de Deventer lijst toegevoegd konden worden. Dit alles geeft een mooi inkijkje in de rijke biodiversiteit van Deventer en de vele activiteiten van natuuronderzoekers.

Om meer te weten te komen over de voor- of achteruitgang van planten- en diersoorten in Deventer is het nodig een gedegen onderzoek te doen en dat om de zoveel jaar te herhalen. Dit is bij enkele soortgroepen ook inderdaad gedaan. Vooral van Planten, Wilde Bijen, Libellen, Dagvlinders, Amfibieën, Vogels en Zoogdieren zijn er onderzoeken gedaan die zich over enkele decennia uitstrekt. De conclusies van deze onderzoeken lopen vrijwel altijd in de pas met landelijke trend-

analyses waarvan regelmatig verslag wordt gedaan. Lees bijvoorbeeld het Living Planet Report over Nederland van het Wereld Natuur Fonds er maar eens op na. Zo is ook in Deventer de natuur in het agrarische gebied verschrikkelijk achteruit gegaan. Waar vind je nog zingende Veldleeuweriken, roepende Grutto's, roepende Patrijzen, weilanden vol Koekoeksbloemen, Waterspitsmuisen, etc, etc. Anderzijds is de Das terug van weg geweest, is de Middelste bonte specht verschenen, broedt de Putter en de Buizerd overal. Echter de vooruitgang van deze soorten, hoe fijn ook, valt in het niet bij de achteruitgang van al die boerenlandsoorten.

Eertijds werden beken rechtgetrokken, bossen gekapt en heidevelden gecultiveerd. Daarna werden waterstanden verlaagd, weilanden doodgespoten en ingezaaid met raaigras, akkers en graslanden vol mest geïnjecteerd, de bebouwde kom alsmaar verder uitgebreid en grote delen van Nederland onder een stikstofdeken gedrapeerd. De toestand van de natuur volgt al deze veranderingen. Eigenlijk hoeft alleen dat landgebruik gemonitord te worden om de toestand van de natuur te weten. Immers, onderzoek heeft aangetoond dat veel soorten weer terugkomen indien het landgebruik natuurinclusiever is.

Rene Vos Outdoor & Sports heeft de materialen die u als natuurliefhebber nodig heeft!

- Buittensportkleding van o.a. Fjällräven
- Rugzakken
- Petten en hoeden
- Verrekijkers
- Zaklampen
- Slaapzakken
- Matjes
- Tenten
- en nog veel meer

Kortom kom gewoon eens langs

Wandelschoenen vanaf € 55,-

Waterdichte jassen vanaf € 59,95

Podologisch schoenadvies

Hoofdstraat 39 / Gorssel
Tel. 0575 - 49 39 89
www.rene-vos.nl

di - do 10.00 - 18.00
vr 10.00 - 20.00
za 09.30 - 17.00

Pvrij

Een onderdeel van een folder van EIS met als titel 'Zoekkaarten Natuur van Nederland—Spinnen in huis en tuin', een aanrader!

Spinnen

Zoals elders in deze Natuurwijzer al door Niek wordt opgemerkt (blz. 10/11) is dit niet de meest geliefde groep dieren, maar interessant én belangrijk zijn ze zeker wél!

Spinnen (*Araneae*) zijn een orde van geleedpotigen die behoren tot de klasse van de spinachtigen (*Arachnida*). Daarvan zijn de spinnen zelf de grootste groep. De andere vier ordes hierbinnen zijn de hooiwagens, de schorpioenen, bastaardschorpioenen en de groep teken en mijten. De spinnen en de schorpioenen kunnen beten veroorzaken die soms dodelijk zijn. Bekend in Australië is de Zwarte weduwe en schorpioenen in het algemeen. Mijten en teken zijn vooral lastgevers in verband met jeuk en het overbrengen van ziektes.

Er zijn op de wereld ruim 45.000 soorten spinnen beschreven. Een kleine 700 daarvan komen voor in Nederland en België. De meeste spinnen zijn maar heel klein, van 1 mm. tot max. 1 cm., die zien wij amper. De grootste hebben, incl. de poten, wel een spanwijdte van 25 cm. Brrrr! Die komen hier niet voor.

De meest voorkomende en bekende spinnen zijn de kruisspin (*Araneus diadematus*), de Trilspin (*Pholcus phalangioides*) en de Gewone huisspin (*Tegenaria atrica*).

Kenmerken

Alle spinnen hebben een aantal gemeenschappelijke kenmerken:

- het zijn geleedpotigen (er zijn dus segmenten die onderling verbonden zijn met gewrichten)
- het lichaam bestaat uit twee delen
- ze hebben acht poten, die alle aan het voorste deel zitten
- ze hebben spintepels aan het achterlijf waarmee ze zijde kunnen spinnen
- aan de voorkant zitten een soort klauwen waarmee ze gif in kunnen spuiten.

De hooiwagen wordt vaak ook als een spin gezien, maar is dat niet. Hij heeft nl. geen spintepels en zijn lichaam is één geheel.

Jachttechnieken

Alle spinnen zijn jagers die er verschillende technieken op nahouden om hun prooi te overheersen. In feite zijn er een tweetal tactieken: je jaagt zelf actief op zicht zonder gebruik van een web, of je wacht geduldig af tot je prooi zich in je web verstrikt. Sommige specialiseren zich op één soort prooi, andere zijn minder kieskeurig. De manier van eten is zo'n beetje bij alle spinnen gelijk: na het inspuiten van gif en het veilig inpakken in spinsel, perst de spin een verterende vloeistof naar binnen. Daarna zuigt de spin de inhoud op.

Zichtjagers

In huis kan het gebeuren dat je, al lezend, een klein spinnetje ziet dat om aandacht vraagt. Dat is de dan waarschijnlijk de Huisspringspin die zijn prooi besluipt en bespringt. Deze springspinnen maken geen webben om te vangen, wel gebruiken ze hun spintepels om schuilspinsels te maken. Die huisspringspinnetjes zijn voor de meeste mensen nog wel te verteren, zagezegd, maar die grote zwartgrijze harige jongen die door je huis rent, de huisspin, vinden velen minder geslaagd. Je kan hem vangen en buiten zetten, maar dat is vergeefse moeite, Geen idee hoe, maar ze zijn binnen de kortste keren terug! En dan heb je veel van die kleine zwarte spinnetjes die je overal in de tuin vindt en die alleen maar lijken te rennen, dat zijn tuinwolfspinnen.

Foto: Wiki

Ogen

Spinnen hebben meestal acht ogen, sommige zes. Ze hebben dan wel veel ogen, maar voor de meeste is scherp zien er niet echt bij. De voorste twee tot vier ogen kunnen bewegen en die kunnen ook wat kleur zien, alle andere niet. Ze moeten het dan ook vooral hebben van wat ruwe details en van beweging door hun slachtoffers. Blijkbaar is dat genoeg om succesvol te kunnen jagen. Van neushoorns en nijlpaarden is dit ook bekend. Zolang je stilstaat zien zij niets, totdat je beweegt. Bij een spin is het iets makkelijker om stil te blijven staan, dan wanneer er zich zo'n grote jongen in de buurt bevindt!

Het verschil tussen ..... spinnen, vervolg

Webben

Aan het web kan je de spin herkennen. Dat is overigens makkelijker gezegd dan gedaan, er zijn er nogal die op elkaar lijken. Van een aantal soorten is in grote lijnen wel te herkennen wie de makers zijn. Zo heb je slordig gesponnen trechters, waarbij de slurf het struikgewas of tussen de planten in verdwijnt. Die zijn van de trechterspinnen (14 soorten). De spin wacht in het begin van de tunnel op een prooi. Verder is de tunnel zuiver een vluchttunnel, ook handig.

Met name in het najaar kan je in en over de velden en in struiken in bosranden zeer grote hoeveelheden horizontale webben zien. Die zijn van de hangmatspinnen of baldakijnsponnen. De spin zelf tref je er altijd in aan, hangend ondersteboven ergens in het web. De prooien vallen bovenin het web en de spin bijt ze dood van onderaf, dus door het web heen. O.a. hangmatspinnen doen veel aan 'ballooning'.

Het meest bekende web is het wielweb van de zgn. wielwebspinnen, waarvan dé exponent de Kruisspin is.

1.1

1.2

1.3

Hoe een wielweb ontstaat

(uit: minicursus spinnen, KNNV Amsterdam, 2003).

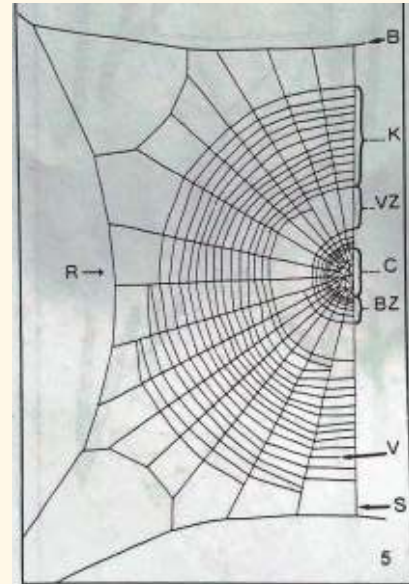
De bouw van een wielweb begint met het aanbrengen van een brugkabel tussen twee punten (meestal wordt dat de bovenste raamdraad van het web). Hieraan wordt dan een Y-vormige constructie gemaakt, waarvan het lange been ergens onderaan wordt vastgezet (1.1).

Dan worden de overige raamdraden gemaakt en begint de spin het centrum door middel van spaakdraden (de spaken van het web) met de raamdraden te verbinden. (1.2).

Als alle spaken aanwezig zijn maakt de spin vanuit het centrum naar de buitenrand toe een niet-klevende hulpspiraal, waarvan de afstanden tussen de windingen zo

groot zijn dat de spin met zijn poten juist bij de volgende winding kan komen (1.3).

Na het gereedkomen van deze hulpspiraal maakt de spin, ditmaal aan de buitenrand beginnend, de eigenlijke vangspiraal van kleefdraad., waarvan de windingen dicht bij elkaar liggen dan die van de hulpspiraal. Deze wordt gelijktijdig weer afgebroken. De vangspiraal eindigt op enige afstand van het centrum van het web.

(B= brugkabel, R = raadraad, K=zone met kleefdraden, V=vangspiraal met kleefdraad, VZ=kleefdraadvrije zone, C= centrum, S=spaken, BZ=bevestigingszone)

Voortplanting

Spinnen leggen eieren, soms een paar duizend, die zij al dan niet in een cocon met zich meedragen. Als de eieren zijn uitgekomen dragen bijv. vrouwtjes wolfspinnen hun kroost nog enige tijd op de rug mee. Bij wielwebspinnen blijven de jongen enige tijd bij elkaar in een wollig spinsel. Vervolgens lopen de spinnetjes gewoon weg, alle kanten op (zie foto hieronder). Om snel een nieuw gebied te bereiken is er ook een strategie die in het Engels 'Ballooning' heet. Het spinnetje gaat 'op zijn tenen staan', en schiet een spinsel de lucht in. Het spinsel vangt wind en weg is het spinnetje!

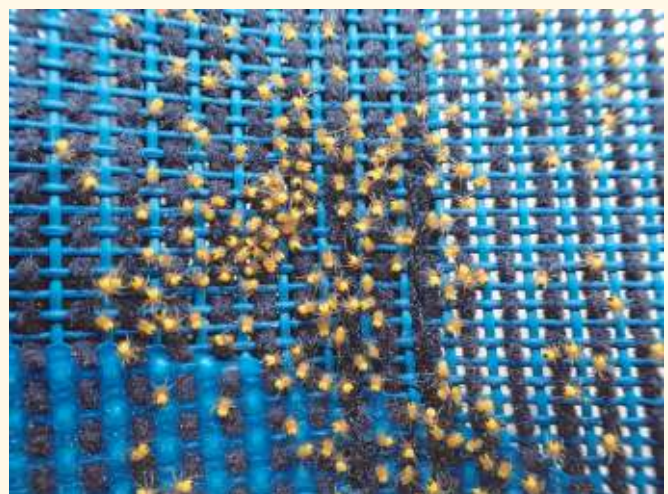

Foto: Mike Hirschler

Bericht vanuit de Amfibieënwerkgroep IVN Deventer

Anja Timmermans (gebiedscoördinator paddentrek Ceintuurbaan)

2020.....het is me het jaartje wel! Thuiswerken is het dringende advies, daar houd ik me braaf aan. Maar het blijft lastig met betrekking tot het vrijwilligerswerk in en rond de natuur in Deventer. Het is en blijft behelpen, ook als gebiedscoördinator van de paddentrek aan de Ceintuurbaan.

Overzetten van padden

Met weemoed denk ik terug aan de laatste paddentrek-avond voor de eerste lockdown. Op zondagochtend 15 maart was er nog een publieksexcursie bij de Ceintuurbaan waar 45 personen present waren. Op die zondagavond kwamen er maar liefst 15 vrijwilligers (niet-leden van IVN) opdagen om nog een laatste keer met de hele familie een rondje te doen. Dit was nog nooit vertoond: zoveel helpende mensen op één avond! Wat moest ik doen als avondverantwoordelijke? Een snelle verspreiding van de mensen over de verschillende te lopen paden met eigen gidsen was de enige mogelijkheid. Ik kon en durfde niemand weg te sturen. Ik gunde de mensen namelijk het buiten zijn en voor ons is elke vrijwilliger belangrijk, die moet je koesteren. Hoe anders werd het daarna... toen konden we ons nog niet voorstellen wat het Coronavirus voor impact zou hebben. Tijdens het verdere verloop van de paddentrek hebben we ons zo goed mogelijk aan de regels gehouden.

Mini's

Toen kwam juni, de paddenregen. Dat was een leuke belevenis! Enorme hoeveelheden mini-kikkers en minipadden liepen overal rond de Klinkenbeltskolk bij de Ceintuurbaan. Wandelaars meldten bezorgd dit jaarlijks terugkerende natuurverschijnsel. Wat te doen? De betrokkenheid van kinderen en passanten bij die kleine beestjes was groot. Veel mensen wilden helpen om ook deze mini's veilig over te zetten. Vooral na een bui was het een massale bestorming van de stoep, de paden en de rijweg. En dat de hele dag door. Het viel helaas niet te coördineren en voldoende te bemensen. Na enkele uren ploeteren ben je geradbraakt van al het bukken. Er werden allerlei oplossingen bedacht om ze veilig over te zetten: een flesje op een stok, een lange stoffer en blik om zo minder te hoeven bukken. Maar bikkelen bleef het. Ik heb nog advies gevraagd bij het RAVON (Reptielen, Amfibieën, Vissen Onderzoek Nederland) en bij de stadsecoloog Erik Lam. Maar ook zij wisten geen oplossing. Laten we er maar een burgerinitiatief van maken de komende jaren!

Afgelopen paddentrek waren de aantallen amfibieën bij de Ceintuurbaan, maar ook in verschillende paddentrekgebieden in Deventer beduidend minder. Misschien door de droogte van afgelopen paar jaar? Of ligt het toch ook aan het verdwijnen van habitat? Lastig hebben ze het in elk geval wel. De aantallen op de Worp waren heel erg laag. Voor het project 'Ruimte voor de Rivier' is

een aantal jaren geleden een poel tussen de spoorbrug en Woeste Willem verdwenen. Met een enorme afname in de populatie als gevolg. Er liep afgelopen jaar bijna niks meer. Zo zie je maar weer hoe belangrijk die poelen zijn voor de amfibieën!

Een eigen straatnaam

Wij zijn er als groep trots op dat er in de nieuwe wijk 'Tuinen van Zandweerd', bij de oude ijsbaan, een straat vernoemd gaat worden naar Cor Hanekamp. Afgelopen week werd dit gepubliceerd. Vorige winter is Cor overleden, hij was jarenlang de nestor bij o.a. de paddentrek. Hij krijgt, samen met andere natuurvorsers, een eigen straat toegewezen met het onderschrift 'Natuurbeschermer'. Wat een eer! Een prachtig initiatief na een voorzet van Erik Lam.

Volgend jaar

Januari 2021 beginnen we weer met de voorbereidingen voor het nieuwe paddentrekseizoen. Bij ons bekende vrijwilligers worden weer uitgenodigd om mee te doen, de nodige PR volgt en ook nieuwe vrijwilligers zijn zeker weer van harte welkom. Op de website

www.paddentrekdeventer.nl vind je informatie.

Aanmelden kan via het aanmeldformulier op de website. Ook hebben we onze eigen Facebookpagina waar we de meeste actuele informatie op zetten:

www.facebook.com/paddentrekdeventer. Voor verdere vragen of opmerkingen kun je terecht bij

petra@paddentrek.nl of

adrianatimmermans@gmail.com.

Hoe klein kan je zijn?

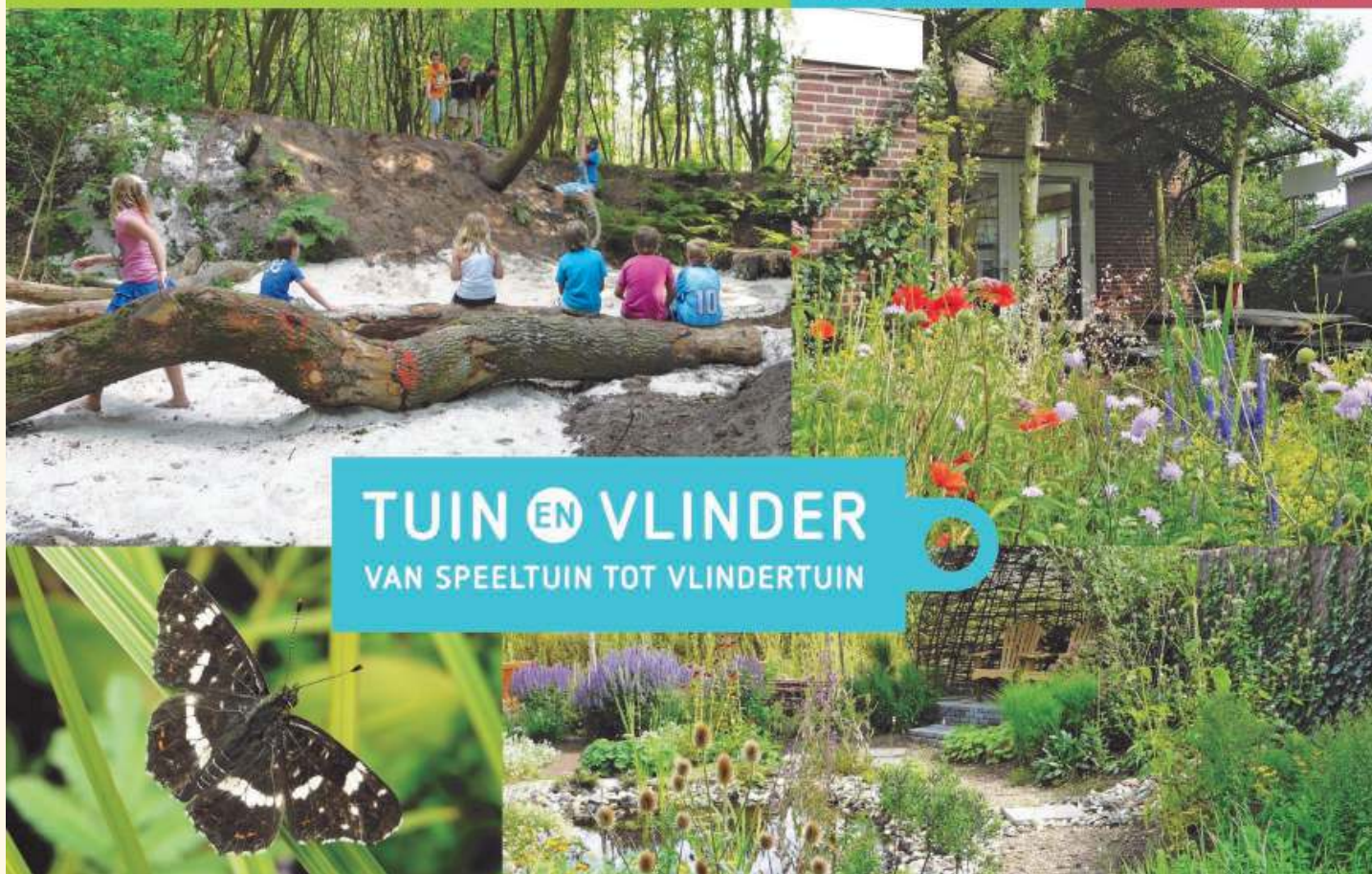

Mini-padden en mini-kikkers in grote aantallen bij de Ceintuurbaan afgelopen zomer. Een prachtig verschijnsel! Het heet 'paddenregen'. De dieren komen uit een natte omgeving en gaan dus aan wal als het regent. Men begreep er niets van vroeger, die moesten wel uit de hemel komen met de regen! Tegenwoordig weten we wel beter. Het kan massaal optreden, zoals deze zomer, emmers vol, andere jaren 'druppelen' ze alleen of in kleine groepjes het land op en zie je er weinig of niets van.

Foto's: Anja Timmermans

TUIN EN VLINDER

VAN SPEELTUIN TOT VLINDERTUIN

VLEES GEZOND VAN OORSPRONG

U kunt genieten van de heerlijkste Biologische vlees- en vleeswaren in de ambachtelijke slagerij aan de Smedenstraat 118. U kunt bij ons terecht voor een ruim assortiment aan rund- en varkensvlees maar ook voor lams- en kalfsvlees alsmede de heerlijke Kemper Landhoen.

Open di. t/m vr 8.30-18.00
za 8.00-16.00

Smedenstraat 118
7411 RJ Deventer
0570-619090
www.degroeneweg.nl

HET DEVENTER WIJNHUIS

Slot-Kleverkamp anno 1888

Dé unieke wijnbeleving voor iedereen

Wijnproeverijen

Ontdek uw eigen smaak

Wijncursussen

Leuk voor een personeelsuitje

Relatiegeschenken

Lekker om te geven

www.hetdeventerwijnhuis.nl

Holterweg 2
7418 EB Deventer

Tel: 0570 - 614737
Tel: 0570 - 614405
info@hetdeventerwijnhuis.nl

In memoriam—Koos Anema-Roeleveld *KNNV Bestuur*

Vele KNNV-leden kennen Koos Anema als een vrouw die haar kennis met enthousiasme overdroeg aan wie maar horen wilde. Niet alleen over soorten in natuurgebieden maar ook over de soorten in haar tuin. Volgens een anekdote heeft ze ooit gezegd: “Ik had nooit gedacht dat ik zoiets moois zou hebben.” Ze was altijd bereid planten te delen met wie geïnteresseerd was. Ook advies over wat wel en wat niet zo goed in de tuin kon groeien kreeg je, gewild en ongewild.

Koos heeft o.a. als natuurhistorisch secretaris zich ingezet voor diverse jaargangen van programma's van excursies en lezingen.

Voor mij, als huidig secretaris van de KNNV, zijn vooral de nieuwjaarsrecepties bij haar thuis legendarisch. Geweldig, volgens de stijl van de ‘american party’, ofwel zelf wat lekkers meenemen. Met zijn allen een wandeling maken en dan borrelen en het lekkers opmaken. Echt een mooie herinnering.

De tekst op de rouwkaart is Koos ten voeten uit, zeldzaamheden waren natuurlijk bijzonder, maar ze had ook de betovering en verwondering over de schoonheid van heel gewone dingen, ‘de kleine bloem’.

We sluiten ons dan ook aan bij tekst op de dankkaart: ‘De natuur was een gouden draad door het leven van Koos’.

Namens het bestuur van de KNNV, met dank aan Henny Wassens. Gerrit Hendriksen

Koos bij een van de vele activiteiten van KNNV Deventer e.o.

(Foto's: Niek Lelieveld)

Even iets nazoeken tijdens een excursie

Eerste exemplaar De Slenk door Hans Grotenhuis aan Koos

Bevroren Lampionplant (Physalis). (Foto: Joke Klosters)

Raadselplaatje *Mike Hirschler*

Afgelopen voorjaar eind mei kreeg ik binnen een week van twee kanten een filmpje gestuurd van een klein springend bolletje van amper $\frac{1}{2}$ cm. doorsnee. Zowel Petra van der Molen als mijn zus vonden dit bijna tegelijkertijd, de een bij Deventer, de ander in Noord-Drenthe. Het zal er de tijd wel voor geweest zijn. In beide gevallen bevond dit springende bolletje zich op een zandpad en was het blijkbaar op weg ergens heen. Maar wat was het en waar ging het heen en waarom? Navraag bij EIS/Naturalis leerde dat we hier te maken hadden met een pop van een sluipwesp. Die komen ergens uit een boom vallen en dan springen ze net zo lang tot ze in de schaduw liggen om daar rustig uit kunnen komen. Daarheen dus, schaduw. Hoe dit bolletje ontstaan is en van welke sluipwesp het kan zijn is mij tot op heden onduidelijk. Daar hoop ik nog eens op terug te komen.

Sluipwespen dus. Binnen de groep van de wespachtigen onderscheiden we twee groepen: de angeldragers en de parasitaire wespen of sluipwespen. Tot deze laatste groep behoren o.a. de 'echte' sluipwespen.

Dat is echt een prachtige groep insecten met lange, heel slanke, meestal zwartrode lichamen en de vrouwtjes kunnen hele lange legboren hebben. Tijdens een excursie bij het Hanzebos in juni vonden we de sluipwesp *Ephialtes manifestator*. Dit is een van de grootste die er zijn met iets meer dan 4 cm lengte. Daar komt dan nog de bijna net zo lange legboor van het vrouwtje bij, een erg lang dier dus. En dat terwijl de meeste maar een paar mm. groot zijn.

De Gewone sluipwespen (*Ichneumonidae*) zijn een grote familie van insecten (in Nederland zo'n 4.000 soorten). De vrouwtjes hebben een lange legboor. Met dit orgaan zijn ze in staat om in hun 'gastheer' (een ander insect) te prikken om vervolgens daarin hun eitjes af te zetten. Zodra de eitjes uitkomen voeden de larven zich met de gastheer en de gastheer sterft. Dat 'gastheerschap' is wel een eufemisme, want die gastheer is aan het einde van de rit wel hartstikke dood! In het Engels heten sluip-

wespen dan ook heel toepasselijk 'body invaders'.

Voor de goede orde: parasiet of parasitoïde?

Sluipwespen zijn geen parasieten, maar parasitoïden. Het verschil is dat een parasitoïde zijn gastheer altijd doodt en een parasiet niet. Teken en vlooiën zijn voorbeelden van parasieten. Voor parasitoïden geldt dat zij zich als larve altijd voeden met één enkel ander organisme (meestal een onvolwassen insect) dat gedood wordt en voldoende voedsel levert voor de volledige ontwikkeling van de parasitoïde.

Sluipwespen worden gebruikt bij de bestrijding van schadelijke soorten. Daarom worden ze vaak ingezet voor de biologische bestrijding van plaaginsecten, zoals bladluizen en witte vlieg. De eitjes worden in de larven of poppen van andere insecten afgezet. Dat zijn vaak vlinder-rupsen, keverlarven, e.d. De larven eten hun gastheer op. Dat geeft altijd van die 'leuke' filmpjes, zie o.a. deze: <https://youtu.be/vMG-LWYncAs>

Als sommige soorten ook bij elkaar parasiteren heet dit 'hyperparasitisme'. Dit is goed voor het natuurlijk evenwicht, want hierdoor kan één soort niet de boventoon gaan voeren.

Net als altijd wanneer je je eens een keer verdiept in een wat onbekende groep, deed ook nu weer een kleine rondgang op het internet me verbazen over de diversiteit en de schoonheid van zo'n groep. Succes met googelen!

Volgend raadselplaatje →

Stuur je oplossing naar :

natuurwijzerdeventer@gmail.com

Sluitingsdatum volgende kopij:
1 maart 2021